

Europos vandens būklė

Bendra situacija

Europos vandens apsauga bei kokybė gerėja. Kaip išsamiau bus paaiškinta išsamiau žemiau, beveik 30 metų įgyvendinama ES teisės aktai bei nacionaliniai ir tarptautiniai veiksmai, skirti apsaugoti bei pagerinti vandens aplinką, buvo rezultatyvūs daugelyje sričių. Tačiau sprendžiant tam tikras problemas, ypač sektoriuose, susijusiose su žemės ūkiu, pažangos pasiekta nebuvo. Be to, net ir tose srityse, kuriose pasiekta pažanga, vis dar gali būti likę neišspręstų problemų bei specifinių geografinių 'karštųjų taškų'. Taip pat turi būti pažymėta, kad kai kuriose sektoriuose esama didelio duomenų trūkumo, todėl juose padarytas išvadas reikėtų vertinti atsargiai.

Turint uomeny svarią žemės ūkio įtaką, ateityje bus svarbu stebėti ES plėtros poveikį šiam sektoriui bei vandens išteklių būklei naujosiose valstybėse narėse. Praeito dešimtmečio ekonominė restruktūrizacija daugeliu atvejų įtakoją apkrovos vandens aplinkai sumažėjimą, tačiau bet koks plataus masto žemės ūkio suintensyvėjimas po ES plėtros greičiausiai duos pakeis tendenciją situacijos blogėjimo link.

Sritys, kuriose pasiekta pažanga

Upių ekologinė kokybė

Ekologinė kokybė atspindi visų cheminių ir fizinių komponentų apkrovos pasekmes biologinei sistemai. Informacija apie 14-os šalių upes daugeliu atveju rodo, kad upių kokybė gerėja. Tačiau trūksta duomenų, kuriuos būtų galima lyginti Europos mastu. Padėtis pasikeis, pradėjus įgyvendinti Bendrąją vandens politikos direktyvą (2000/60/EB).

Tarša deguonį vartojančiomis medžiagomis ir fosforu

Pramonės bei miestų zonose esančių taškinių taršos šaltinių kontrolė lėmė ženklų daugelio vandens telkinių kokybės pagerėjimą visoje Europoje. Pažymėtinas fosforo ir organinių junginių sumažėjimas upėse ir ežeruose, kurių lėmė geresnis nuotekų valymas, o taip pat žemės ūkyje pradėjus naudoti fosfatų neturinčius detergentus bei sumažinus fosfatinių trąšų naudojimą žemės ūkyje.

Su tuo susijęs ir upėmis bei tiesiogiai į jūras išleidžiamų maistmedžiagų sumažėjimas (ypač į Šiaurės ir Baltijos jūrą), nors dėl įvairių galimų priežasčių (sudėtingų fizinių bei cheminių sąveikų, duomenų trūkumo) tai ne visada atsispindi maistmedžiagų sumažėjimu jūros vandenyse.

Efektyvesnis nuotekų valymas taip pat įtakoją pakrančių ir vidaus vandenų maudyklų vandens kokybės pagerėjimą. Atitiktis privalomiems ES standartams viršija 90 %.

Tarša pavojingomis medžiagomis

Upių užterštumas sunkiaisiais metalais bei kai kuriomis kitomis sunkiai tvarkomomis cheminėmis medžiagomis, išvardytomis Pavojingų medžiagų direktyvoje (76/464/EEB), visumoje mažėja. Tam, kad būtų galima atlikti daugelio kitų teršalų įvertinimą nėra pakankamai duomenų.

Su tuo susiję sumažėjęs sunkiųjų metalų bei tam tikrų organinių medžiagų kiekiai, išleidžiami į jūrinę aplinką. Yra akivaizdu, kad dėl to mažėja šių medžiagų koncentracijos Europos jūrų biotoje, tačiau didžiausių upių žiotyse, netoli sutelktųjų pramoninių teršalų išmetimo šaltinių ir uostuose esančiuose moliškuose ir žuvyje, vis dar nustatomos teršalų koncentracijos, viršijančios nustatytas žmogaus vartojimui normas.

Dabartinėse ES šalyse pavojingų medžiagų išleidimas sumažėjo daugiausia dėl to, kad pramonėje buvo

pradėti taikyti ekologiškai švaresni gamybos procesai bei technologijos. Sumažėjo ir išmetamų teršalų iš naftos perdirbimo įmonių bei priekrantės įrenginių. Šalyse kandidatėse išmetamų teršalų kiekis sumažėjo daugiausia dėl neekonomiškų įrenginių uždarymo.

Nauja kylanti problema yra endokrininę sistemą veikiančių medžiagų buvimas paviršiniuose vandenyse, dėl ko kelios Europos šalys informavo apie vandens gyvūnų lytinių sistemų pakenkimus.

Vandens sunaudojimas

Išskyrus pietvakarių Europą, bendras sunaudojamo vandens kiekis per pastarąjį dešimtmetį sumažėjo, daugelyje gamybos sektorių sumažintas vandens naudojimas pasiektas įdiegus taupymo priemones, tokias kaip pakartotinas vandens panaudojimas ir technologijų efektyvumą gerinimas. Tam tikros įtakos turėjo ir didesnės vandens kainos.

Naftos išsiliejimas

Nors duomenys metai iš metų smarkiai svyruoja, bet bendras iš laivų išsiliejusios naftos kiekis per paskutinįjį dešimtmetį ženkliai sumažėjo. Tai matoma lėmė įdiegtas didesnis tanklaivių su dvigubu dugnu skaičius bei pagerėjusi navigacija.

Informacija

Per pastaruosius aštuonerius metus, vykdoma „Eurowaternet“ (EAA koordinuojamas duomenų bei informacijos apie vandenį rinkimo tinklas) programa, lėmė ženklų informacijos apie Europos vandenį pagerėjimą.

EAA informaciniai pranešimai – glausti, lengvai suprantami įvadiniai straipsniai aktualiais aplinkos klausimais, parengti pagal naujausią turimą informaciją. Informacinius pranešimus galima rasti EAA interneto tinklapyje: www.eea.eu.int

Sritys, kuriose nepasiekta pažangos

Tarša nitratais

Tarša azotu, ypač dėl žemės ūkio, liko nepakitusi. Kadangi sumažėjo išleidimai iš taškinių taršos šaltinių, tai užterštumas azotu dėl žemės ūkio veiklos tampa santykinai svarbesnis.

Nuo paskutinio praeito šimtmečio dešimtmečio nitratų koncentracijos upėse išlieka santykinai stabilios ir yra pačios didžiausios tose vakarų Europos šalyse, kuriose žemės ūkis intensyviausias. Maistmedžiagų koncentracijos jūrose iš esmės liko tos pačios.

Neturima duomenų apie nitratų kiekių pokyčius požeminiuose vandenyse. Nitratų koncentracijų vertės viršijančios geriamajam vandeniui leistinas ribines normas nustatytos maždaug trečdalyje tų požeminio vandens telkinių, apie kurių būklę šiuo metu turima informacijos. Nitratai kiekiai geriamajame vandenyje ir ypač šachtiniuose šuliniuose yra bendra visos Europos problema.

Vandens sunaudojimas drėkinimui, elektros gamybai ir turizmui

Pietvakarių Europoje šiek tiek išaugo vandens sunaudojimas žemės ūkyje, pavyzdžiui drėkinimui, o ne Viduržemio jūros regiono šalyse nežymiai išaugo vandens suvartojimas elektros gamybai. Daugelyje pietų Europos teritorijų turizmo sektoriaus apkrova vandens ištekliams yra reikšminga ir ateityje veikiausiai dar didės.

Pernelyg intensyvus vandens sunaudojimas išlieka svarbia susirūpinimą keliančia problema tokioseregiuose, kaip Viduržemio jūros pakrantės ir salos, kur geriamojo vandens šaltiniai yra teršiami į juos patenkančiu jūros vandeniu.

Pesticidai

Žemės ūkyje naudojamų pesticidų kiekiai, patenkantys į paviršinius, gruntinius bei požeminį vandenį, kelia susirūpinimą. Duomenys apie didelį skaičių susijusių medžiagų neleidžia įvertinti tendencijų.

Šaltiniai:

Europos vanduo: rodiklinis įvertinimas. Santrauka, EAA, Kopenhaga

Europe's water: An indicator-based assessment, topic report No 1/2003, EAA, Kopenhaga

